

ΠΡΟΣΘΕΤΟ ΠΡΑΓΜΑΤΟΛΟΓΙΚΟ ΥΛΙΚΟ ΣΤΟ Γ' ΕΠΕΙΣΟΔΙΟ

[ΣΥΝΤΕΛΕΣΤΕΣ](#)

- Στ. 959. Με την Τροία κυριευμένη, τον Πάρη νεκρό και την άπιστη σύζυγο αιχμάλωτη, η μέρα για τον Μενέλαο δεν μπορεί παρά να είναι πολύ όμορφη.
- Στ. 973-8. Σε αυτήν την μάλλον ασυνήθιστη προσευχή της Εκάβης —ιδίως για τους στ. 973-4 και 976— απηχείται, σύμφωνα με μελετητές, το ενδιαφέρον του ποιητή για τις αναζητήσεις και θεωρίες των Φυσικών φιλοσόφων.
- Στ. 977. Στην αρχαιότητα υπήρχε η αντίληψη ότι τα θεϊκά σχέδια πραγματώνονται αθόρυβα και διακριτικά.
- Στ. 979. Μία προσευχή που αναφέρεται στον Δία με όρους προσωκρατικής φιλοσοφίας είναι λογικό να ξενίζει τον Μενέλαο.
- Στ. 983. Ακολουθώντας άλλη ετυμολογία, κατά την οποία το όνομα Έλένη σχετίζεται με τη λ. *έλανη*: λαμπάδα, πυρσός, κάποιοι σχολιαστές εντοπίζουν και εδώ υπαινιγμό καταστροφικής δύναμης.
- Στ. 985-9: η Ελένη θεωρεί τη σκληρή συμπεριφορά των ανδρών του Μενελάου προς εκείνη ως προάγγελο της μοίρας που θα έχει στην Ελλάδα.
- Στ. 999-1001: εμφανώς προαναγγέλλεται ένας «αγώνας λόγων». Τέτοιες αντιπαραθέσεις συνηθίζονται στα έργα του Ευριπίδη, ως προϊόν της επίδρασης που δέχτηκε ο ποιητής από την ακμάζουσα στην εποχή του ρητορική.
- Στ. 1009. Ο Πάρης ως έφηβος κυνηγούσε τους ληστές για να προστατεύει τα κοπάδια και τους συντρόφους του· έτσι, πήρε και το όνομα Αλέξανδρος (αρχ. *άλέξω*: απομακρύνω, αποτρέπω· *βοηθώ*, υπερασπίζω· *αμύνομαι*).
- Στ. 1029. «Δεν...ασήμαντη θεά» (στο πρωτότυπο *οὐχί μικράν θεόν*): σχήμα λιτότητας· ενν. η Αφροδίτη.
- Στ. 1032. Ο Μενέλαος είχε δεσμούς με την Κρήτη, από όπου καταγόταν η μητέρα του Αερόπη. Στην προκειμένη περίπτωση μπορεί να βρέθηκε εκεί για την κηδεία του παππού του Κατρέα, τον οποίο μάλιστα διαδέχτηκε στην κυριαρχία του νησιού.
- Στ. 1051. Κατά μία παράδοση, μετά τον θάνατο του Πάρη παντρεύτηκε την Ελένη ο Δηίφοβος, επίσης γιος του Πριάμου και της Εκάβης· πρβλ. Αισχύλου *Αγαμέμνων*, στ. 60-2 «Έτσι κι ο δυνατός Δίας...τους γιους στέλλει του Ατρέα, βαριές μάχες κι αγώνα να στήσουνε για χατίρι γυναίκας *πολύαντρης*...» (μετ. Ι. Ν. Γρυπάρης). Ο Δηίφοβος σκοτώθηκε από τον Μενέλαο.
- Στ. 1051. Στον περίφημο λόγο του *Ελένης Εγκώμιον* ο σοφιστής Γοργίας υπερασπίζεται την όμορφη Σπαρτιάτισσα τονίζοντας την πιθανότητα να υπήρξε θύμα εξαναγκασμού: «Αν όμως την άρπαξαν με τη βία και άσκησαν πάνω της βία παράνομη και προπηλακίσθηκε άδικα, είναι φανερό ότι αυτός που την άρπαξε της έκανε με την προσβολή του κακό, ενώ εκείνη, που την άρπαξαν, υπέφερε από την προσβολή» (μετ. Π. Καλλιγιάς).
- Στ. 1063. Ορισμένοι σχολιαστές θεωρούν ότι στους στ. 1060-3 ο ποιητής αφήνει αιχμές για τον παραπλανητικό και επικίνδυνο λόγο των δημαγωγών της εποχής του.
- Στ. 1082. Αμύκλες (αρχ. *Αμύκλαι*): ισχυρή αχαϊκή πόλη της Λακωνικής, αρχαιότερη μάλιστα από τη Σπάρτη. Κατά την παράδοση, ανήκε στο βασίλειο του Μενέλαου και πήρε μέρος στον Τρωικό Πόλεμο. Η εικόνα των στ. 1080-2 θυμίζει σκηνή της *Ιλιάδας* (Θ, στ. 18-26), όπου ο Δίας epαίρεται για την παντοδυναμία του: «Ομπρός, θεοί, για δοκιμάσετε, για να το μάθετε όλοι: Δέστε σκοινί απ' τα ουράνια ολόχρυσο και

κρεμαστείτε εκείθε, κι αρσενικοί μαζί να σύρετε και θηλυκοί· και πάλε κάτω στη γη δε θα τραβήξετε ψηλά απ' τα ουράνια εμένα, τον πιο τρανό του κόσμου κύβερνο, και μ' όλο σας το μόχτο. Μ' αν να τραβήξω το αποφάσιζα κι εγώ με τα σωστά μου, και με τη γη και με τη θάλασσα θα σας ανάσερνα όλους· και το σκοινί θα μπόρουν έπειτα σε μια κορφή του Ολύμπου

- να δέσω, κι έτσι τότε μέτωρα θα κρέμουνταν τα πάντα» (μετ. Ν. Καζαντζάκης-Ι. Θ. Κακριδής).
- Στ. 1095-100. Δεν είναι λίγοι οι μύθοι που αναφέρονται στους δίδυμους αδελφούς της Ελένης Κάστορα και Πολυδεύκη, τους επονομαζόμενους Διόσκουρους, καθώς θεωρούνταν γιοι του Δία. Ο Ευριπίδης στην τραγωδία *Ελένη* αναφέρει δύο πιθανότητες για το τέλος τους: ή πέθαναν από ντροπή για την αδελφή τους ή έγιναν αστρικές θεότητες —ταυτίζονταν, μάλιστα, με τον αστερισμό των Διδύμων. Πρβλ. Ευριπίδη *Ελένη*, στ. 161-6 «ΕΛΕ. Ζουν του Τυνδάρεω οι δυο γιοι ή δεν ζούνε; ΤΕΥ. Και ναι και όχι· υπάρχει διπλή φήμη. ΕΛΕ. Ποια γνώμη η πιο καλή; Αχ! συμφορές μου· ΤΕΥ. Άστρα γινήκαν και θεούς τους λένε. ΕΛΕ. Καλός αυτός ο λόγος· η άλλη φήμη; ΤΕΥ. Πως σκοτωθήκαν για την αδερφή τους» (μετ. Τ. Ρούσσος).
- Στ. 1114. Σύμφωνα με ορισμένους μελετητές, οι στ. 1109-14 δεν αποτελούν ανασκευή του ισχυρισμού της Ελένης ότι προσπάθησε να φύγει κατεβαίνοντας από τα τείχη με σχοινιά. Με το ρητορικό ερώτημα που θέτει η βασίλισσα στην πραγματικότητα αλλάζει θέμα, προκειμένου να δείξει ότι αν η Ελένη ήταν όντως ενάρετη και ήθελε τον Μενέλαο θα έπρεπε να έχει αυτοκτονήσει.
- Στ. 1121. Το προσκύνημα με υπόκλιση ήταν ασιατική συνήθεια, την οποία οι Έλληνες απεχθάνονταν.
- Στ. 1125. Κατά την Εκάβη, αντί η Ελένη να στέκεται τρεμάμενη, ταπεινή, με τα μαλλιά της πολύ κοντά σε ένδειξη πένθους, παρουσιάζεται εντυπωσιακά ντυμένη, σε πλήρη αντίθεση με τις άλλες αιχμάλωτες.
- Στ. 1134. Η *ευγένεια* του Μενέλαου θα επιβεβαιωθεί εφόσον αποδείξει ότι νοιάζεται για την τιμή του και δεν υποκύπτει στη γοητεία της Ελένης.
- Στ. 1144-6: η ικεσία σε συνδυασμό με την ομορφιά είναι ένα ισχυρό όπλο για την Ελένη· η Εκάβη καταλαβαίνει και σπεύδει να το εξουδετερώσει.
- Στ. 1150-1: εύλογος ο φόβος της Εκάβης ότι το ταξίδι με το ίδιο καράβι θα οδηγήσει τον Μενέλαο να υποκύψει στη γοητεία της Ελένης. Με το μάλλον ατυχές αστείο για το βάρος της ο Μενέλαος ίσως προσπαθεί να δείξει αναισθητός ή αδιάφορος απέναντι στο υπονοούμενο της Εκάβης για τον αδύναμο χαρακτήρα του· δεν αποκλείεται, ωστόσο, απλώς να υπεκφεύγει για να μην δώσει ουσιαστική απάντηση.

ΣΥΝΤΕΛΕΣΤΕΣ

Σύνταξη σχολίων: Σπύρος Πετρίτσας